



*Makalenin Türü: Gezi Yazısı / Travel Article

*Geliş Tarihi / First Received: 08.07.2023

*Kabul Tarihi / Accepted: 09.10.2023

*Atıf Bilgisi: Albayrak, Z. (2023). "Eldar Uka Rehberliğinde Balkan Gezisi 20-26 Mayıs 2023". Hars Akademi, 6 (2), 308-330.

*Citation: Albayrak, Z. (2023). "Balkan Tour Under The Guidance Of Eldar Uka 20-26 Mayıs 2023". Hars Akademi, 6 (2), 308-330.

ELDAR UKA REHBERLİĞİNDE BALKAN GEZİSİ

20-26 MAYIS 2023

*Zarife Albayrak**

Öz

Dünyanın en hareketli coğrafyalarından biri olan Balkanlar, geçmişten günümüze her zaman önemli bir bölge olmuştur. Çok dinli yapısı ile çatışmaların odağı olmasının yanı sıra bir kültür mozaiki de oluşturmuştur. Şehirlerin bir dinsel kimliği bulunmaktadır. Müslümanların bulunduğu bir şehrin ruhunu İslâm, Hristiyanların bulunduğu şehrin ruhunu Hristiyanlık oluşturur. Bu durum ise şehrin fiziki yapısına yansır. Balkanlar çok dinli bir yapıya sahip olduğu için şehirlerin fiziki yapılarında bu dinlerin kültürel öğelerini görmek mümkündür. Haliyle Balkanların kültürel yapısında ve mimarisinde hâkim olan çok kültürlülüğü anlayabilmek için söz konusu coğrafyayı ziyaret etmek, şehirlerini ve insanlarını tanımak gerekmektedir. Ancak o zaman Balkanların kültürel zenginliğini özümseyip, gerçek manada anlayabiliriz. Bu amaç doğrultusunda Balkanları gezmek, BALGENÇ tarafından düzenlenen turu daha anlamlı hale getirmektedir. Çalışmada, beş Balkan ülkesine yapılan turun detayları anlatılmaktadır. Yazının amacı, gezilen yerlerdeki eserlerle ilgili kısa bilgiler vermenin yanı sıra söz konusu coğrafyayı dolaşırken insan ruhunda yarattığı hissiyatı anlatmaktır. Balkanlarla ilgili farklı kaynaklar okuyup, bilgi edinebilme şansınız olabilir fakat coğrafyanın size neler hissettireceğini gezmeden tahmin edemezsiniz. Elbette her insan aynı duyguyu hissetmeyebilir. Yine de yaşanan tecrübeyi aktarmanın herkes için faydalı olacağı kanaatindeyiz.

Anahtar Kelimeler: Balkan, Tur, Rehber.

BALKAN TOUR UNDER THE GUIDANCE OF ELDAR UKA

20-26 MAY 2023

Abstract

The Balkans, one of the most active geographies in the world, has always been an important region from past to present. In addition to being the focal point of conflicts with its multi-religious structure, it also created a cultural mosaic. Cities have a religious identity. The spirit of a city with Muslims is Islam, and the spirit of a city with Christians is Christianity. This situation is reflected in the physical structure of the city. Since the Balkans has a multi-religious structure, it is possible to see the cultural elements of these religions in the physical structures of the cities. Naturally, in order to understand the multiculturalism that prevails in the cultural structure and architecture of the Balkans, it is necessary to visit the geography in question and get to know its cities and people. Only then can we internalize and truly understand the cultural richness of the Balkans. For this purpose, touring the Balkans makes the tour organized by BALGENÇ more meaningful. The travel article describes the details of the tour to five Balkan countries. The aim of the article is to give brief information about the artifacts in the places visited, as well as to describe the feeling it creates in us while traveling around the geography in question. You may have the chance to read and learn information about the Balkans from different sources; but you can't predict how geography will make you feel without traveling. Of course, not everyone can feel the same emotion. Nevertheless, we believe that sharing the lived experience will be beneficial for everyone.

Keywords: Balkan, Tour, Directory.

* Doktora Öğrencisi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Samsun. zarifedevci35@gmail.com / ORCID: 0000-0002-8994-3536.

Giriş

Avrupa Kıtasının Güneydoğu bölgesinde bulunan Balkan Yarımadasının etrafı kuzeybatıda Adriyatik Denizi, güneybatıda İyon Denizi, güneyde Ege Denizi, doğuda Türk Boğazları ve kuzeydoğuda Karadeniz ile sınırlanmıştır. Kuzeydeki sınırlarını ise Tuna, Sava ve Kupa nehirleri oluşturmaktadır (Uka 2020: 18). Balkan Yarımadası ismini batıdan doğuya uzanan ve Bulgaristan'ı ikiye bölen dağ silsilesinden almaktadır ki "Balkan" kelimesi, ağaçlarla kaplı dağlar silsilesi anlamına gelmektedir (Jelavich 2016: 1). Balkanların coğrafi yapısının çetin oluşu, toplumlar arasındaki iletişimi zorlaştırmış, kültür, dil ve geleneklerini farklılaştırmıştır. Haliyle çok dilli, çok dilli ve çok kültürlü bir yapı meydana gelmiştir (Karpas 1992: 25, 27).

Balkan coğrafyasındaki zengin su kaynakları yarımadaya gelen halkların buraya yerleşmesinde etkili olmuştur. Antik çağdan beri bu coğrafyada kurulan şehirler çoğunlukla su kaynaklarının etrafında şekillenmiştir (Uka 2020: 18). Yarımada'nın nehir sisteminin temelini Tuna ve Tuna'ya dökülen Drava, Tisa, Sava, Morava, İsker, Seret ve Prut nehirleri oluşturmaktadır. Diğer önemli nehirlerinden Vardar, Struma ve Meriç ise Ege Denizi'ne akmaktadır. Özellikle Tuna, askeri istilanın, ticaretin ve seyahatin uğrak adresi olmakla birlikte, Ege Denizi'ne dökülen nehirler, Adriyatik sahil hattının dağlık olması dolayısıyla gemiyle ticaret ya da seyahat için elverişli durumda değildir (Jelavich 2016: 1-3).

Antik Yunan, Roma, Bizans, Osmanlı Devleti ve Habsburg topraklarının bir parçasını oluşturan, Avrupa, Asya ve Afrika'nın kavşak noktasında bulunan yarımada, daima emperyal güçlerin ve farklı ideolojilerin mücadele sahnesi olmuştur (Imamović 2018: 4). Dağların hâkim olduğu zorlayıcı coğrafya her ne kadar Balkan halklarını birbirinden soyutlamış olsa da bölgeye göz diken yabancıların istilasına karşı bir kalkan görevi görememiştir; çünkü büyük nehir vadileri ve dağ geçitleri boyunca uzanan koridorlar yarımada'nın tamamını kesmiş ve istilacıların yarımadaya kolaylıkla girmelerine sebep olmuştur (Jelavich 2016: 3). Balkan yarımadası her ne kadar çetin bir coğrafyaya sahip olsa da stratejik konumu ve doğal zenginlikleriyle cezbedici özelliğini korumuştur. Siyasi güçlerin hedefi haline gelen bir bölge olması hasebiyle birden fazla medeniyete ev sahipliği yapmış ve çok kültürlü bir yapıya haiz olmuştur. Balkanlardaki kültürel zenginliği tam manasıyla kavrayabilmenin yolu bölgeyi tanımaktan ve insanlarıyla iletişime geçmek suretiyle kültürlerini öğrenmekten geçmektedir. Bu amaç doğrultusunda Balkan coğrafyasına yapılan gezinin kaleme alınmasına karar verilmiştir.

Balkan Gençliği Stratejik İş Birliği Derneği (BALGENÇ) koordinasyonunda 20-26 Mayıs 2023 tarihleri arasında Balkan gezisi düzenlenmiştir. Gezi programı BALGENÇ, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün iş birliği ile gerçekleştirilmiştir. Gezinin düzenlenmesinde BALGENÇ Platformu başkanı ve İstanbul Rumeli Üniversitesi Rumeli Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi müdür vekili Sayın Erdem EREN'in emeği büyüktür. Gezinin, Balkan coğrafyasına hâkim olan ve rehberlik yapan kıymetli tarihçi Eldar UKA'nın eşliğinde gerçekleştirilmiş olması katılımcılar için büyük şanstır. İşini özveri ile yapan UKA'nın detaylı anlatımları, katılımcıların pek çok konuda bilgi sahibi olmasını sağlamıştır. Balkan coğrafyasında gerçekleştirilen gezinin anlatımına geçilmeden önce programın düzenlenmesinde emeği geçen herkese sonsuz şükran sunmaktayız.

Altı gece, yedi gün olarak tertiplenen gezi rotası Bosna-Hersek, Karadağ, Arnavutluk, Kuzey Makedonya ve Kosova olmak üzere beş ülkeden oluşmaktadır. İlk durak Saraybosna, son durak ise Kosova olacak şekilde planlanmıştır. 20 Mayıs Cumartesi günü sabah 07.30'da İstanbul Havalimanından Saraybosna'ya uçak hareket etti. Yedi gün sürecek olan gezi macerası, yaklaşık iki saat süren yolculuğun ardından Saraybosna'da başladı. Saraybosna Havalimanına iniş yaptıktan sonra rehber Eldar UKA tarafından karşılandık ve tur otobüsüne binilerek gezi başlatıldı. İlk gün, hiç dinlenme imkânı olmadığı için yorucu olması beklenirken, Balkan coğrafyasını keşfedecek olmanın heyecanından olsa gerek, tüm katılımcılar son derece dinamik ve meraklı idi.

Gezinin İlk Durağı: Bosna-Hersek

Bosna-Hersek'teki gezimize Saraybosna'dan başladık. Burada ilk ziyaret ettiğimiz yer Miljacka Nehri kıyısında yer alan "Inat Kuća (Inat Evi)" idi. Saraybosna, Avusturya-Macaristan hâkimiyetine geçtikten sonra İmparator, Miljacka Nehri kıyısında postane, ulusal müze ve belediye binası inşa ettirmek istemiştir. Söz konusu evin bulunduğu araziye belediye binasının yapılması planlanmış fakat evin sahibi Benderija ikna edilememiştir. İnadı uğruna İmparator ile zıtlaşmayı göze alan Benderija bir şart ile teklifi kabul etmişti. Nehrin karşı kıyısına evin her bir tuğlası aynı olacak şekilde yeniden inşa edilmesini talep etmişti. Bunun üzerine Benderija'nın isteği

kabul edilmiş ve günümüzdeki yerine yeniden inşa edilmiştir. 1997'den beri bu bina restoran olarak kullanılmaktadır (Uka 2020: 291). Evin üzerinde yer alan tabelada ise durumu özetleyen şu cümle yer almaktadır: "Bir zamanlar diğer tarafta duruyordum, ama inadına bu yakaya taşındım."



Şekil I. Miljacka Nehri Kıyısında bulunan Inat Kuća (İnat Evi) (20 Mayıs 2023)

Miljacka Nehri kıyısından yürüyerek Kovaçi Şehitliği'ne gidildi. Bölgenin en eski mezarlığı olarak bilinen Kovaçi Şehitliği, Başçarşı Meydanı'na yürüme mesafesindedir. Boşnakların özgürlük mücadelesinin lideri olan Aliya İzzetbegoviç'in kabri de bu şehitlikte bulunmaktadır. İzzetbegoviç, "Her fâni gibi, ben de öleceğim. Mezarıma anıt yapmayın. Öldüğümde, Osmanlı askerleriyle, Bosna şehitleriyle yan yana yatmak istiyorum" şeklinde vasiyette bulunmuştur (Uka 2020: 299). İzzetbegoviç'in bu vasiyeti sayesinde herkes istediği vakitte gidip kabrini ziyaret ederek dua edebilmektedir. Oysa kabri bir anıt şekline dönüştürülseydi, sadece belirli saatlerde izin alınarak ziyaret edilebilecekti. Hilal şeklinde bir havuzun ortasında bulunan kabrinin kubbesi sekiz köşeli bir yıldız şeklinde yapılmıştır. Tepeden bakıldığında İzzetbegoviç'in kabri, şehitliğin ortasında ay-yıldız şeklinde bir görünüme sahiptir. Sade olduğu kadar son derece anlamlı bir mezar inşa edilmiştir. Aliya'nın mezar taşında "cumhurbaşkanı" değil, "Abdullah/Allah'ın kulu" yazması ve vasiyeti kendisinin ne kadar ince bir düşünceye sahip olduğunun göstergesidir. Kabir toprağının bir kısmı İstanbul'dan, Fatih Sultan Mehmet Han türbesinden getirilmiştir.



Şekil II. Kovaçi Şehitliği'nin Tepeden Görünümü (URL. 1)



Şekil III. Aliya İzzetbegović'in Kabri (20 Mayıs 2023)

Kovaçi Şehitliği'nde toplam 1503 mezar bulunmaktadır. 1501'i şehit kabri iken, geriye kalan iki mezarın biri Aliya İzzetbegović'e, diğeri de Bosna Hersek ordusunun 1992-1995 yıllarındaki savaşta Genelkurmay Başkanlığı'nı yapan Rasim Deliç'e aittir. Kovaçi Şehitliği bize pek çok duyguyu aynı anda yaşatmıştır. Mezar taşları dört köşeli ve dikey dikdörtgen formunda yapılmıştır. Mezarlıkta anne sütü gibi tertemiz bir beyazlık hâkimdi. Baktığımızda sanki her bir mezar taşı ayakta dimdik duran bir insanı temsil ediyordu. Savaştan sonra bazı Sırp ve Hırvatların şu sözleri zikrettiği bilinmektedir: "Boşnak mezar taşlarına baktığımızda, onların sanki diri olduklarını görüyor ve korkuyorduk." Bu sözlerden de anlaşıldığı üzere Boşnak Müslüman mezarlarının insan üzerinde büyük bir tesir bıraktığı aşikârdır. Mezar taşları, Müslüman Boşnakların öseler dahi her zaman başlarının dik ve burada var olacaklarının kanıtıydı. Bunun dışında bazı şehit mezarlarının üzerinde tespih takılı olduğu dikkat çekmektedir. Rehberimize bunun sebebini sordüğümüzda ise aldığımız cevap hepimizin yüreğini titretmiştir. Bilindiği üzere Bosna'da Boşnaklar, Sırlar ve Hırvatlar bir arada yaşamaktaydı. Bu unsurlar aynı kültür içerisinde yoğrulmuş ve fiziki olarak birbirinden ayırt etmek neredeyse imkânsızdı. Ancak savaşın başlamasıyla birlikte farklı saflarda yer almışlar ve belki de aynı masada oturup sohbet eden insanlar karşı karşıya gelmişlerdi. Herkeste üniforma olmadığı için Boşnaklar şehit olduklarında Müslüman ve Boşnak oldukları anlaşılabilir diye ceplerine birer tespih koymaya başlamışlardı. İşte bu tespihler hâlâ mezar taşlarında takılı şekilde muhafaza edilmektedir. Son olarak mezar taşlarında dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta şehitlerin ölüm yıllarıdır. 1992-1996 yılları arasında süren Bosna savaşı boyunca 5.434'ü sivil olmak üzere 13.952 kişi şehit

olmuştur. Tüm şehitlerin ölüm seneleri 1992-1996 yılları aralığındadır. Doğum tarihleri arasında hem 1992 hem de 1940 senesi bulunmaktaydı fakat hepsinin ölüm yılları aynı idi. Bu durum tüm insanlığa büyük bir ders niteliğindedir. Büyük küçük demeden pek çok insanın öldürülmesi kabul edilemez bir vahşettir ki bu mezar taşları şehitlerin dile gelmiş, ete kemiğe bürünmüş halleri ve yapılan zulmü tüm dünyaya haykırışlarıdır.

Kovaçi Şehitliği'nin hemen karşısında Osmanlı döneminden kalma mezarlar bulunmaktadır. Bu mezarların birçoğunun mezar taşı kayıp ya da toprak altındadır. Mezar taşlarının bir kısmının üzerinde ise kitabe bulunmamaktadır.



Şekil IV. Kovaçi Şehitliği'nde Bir Görünüm. (20 Mayıs 2023)

Şehitlik ziyaretinin ardından Saraybosna'nın kalbi olan Başçarşı'ya doğru yürümeye başladık. Osmanlı esintisini her sokağında hissedebileceğimiz Başçarşı'ya geldiğimizde bizi, nazende duruşu ve etrafında daima bulunan güvercinleriyle çarşının simgesi olan sebil karşıladı. 18. yüzyılda Mehmet Paşa tarafından inşa ettirilen sebil, taş ve ahşaptan yapılmıştır. Adeta şehrin buluşma noktası olan sebil, ziyaretçilerin su ihtiyacını karşılamaktadır. Sebilin hemen yanındaki bir dükkânda oturarak Boşnak kahvesi eşliğinde, güvercinlerin ahenkle dans edişlerini izleyip sohbet ettik. O anlar paha biçilemez kıymetliydi. Ardından Başçarşı'yı keşfe başladık. Çarşıda gezinirken sokak isimlerinin mesleklere göre verildiği ve Türkçe oldukları dikkatimizi çekti. Burada hâlâ Osmanlı Devleti zamanındaki esnaf dokusu hissedilebilmektedir. Saraybosna'nın bilinen en eski çarşılarından biri Bakırcılar Çarşısı'dır ki burada son derece muazzam ürünler satılmaktaydı. Büyük bir incelikle işlenen ürünlerin arasında kendinizi kaybetmeniz muhtemeldir. Buna bir de esnafın son derece dostane yaklaşımı eklenince, çarşıdan çıkmak pek mümkün olmamaktadır.



Şekil V. Başçarşı ve Sebil (20 Mayıs 2023)

Başçarşı'da uğradığımız bir diğer yer ise Moriça Han'dır. Hanın inşa tarihi tam olarak bilinmese de Saraybosna'da günümüze kadar kalan Osmanlı dönemine ait tek handır. 18. yüzyılda Gazi Hüsrev Bey Vakfı'nın mülkiyetine geçmiştir. Moriça Han, revaklı açık avlulu, iki katlı olmak üzere ahşap ve taş malzemeden yapılmıştır. İnşa edildiği dönemde hanın dört bir yanında dükkânlar bulunmaktaydı (Uka 2020: 279). Günümüzde ise ihlamur ağacının altında yer alan çeşitli kafeleri ile ziyaretçilerini ağırlamaktadır. Otantik kilim gibi eşyalar satan dükkânlar da bulunmaktadır. Ayrıca üst katında Genç Müslümanlar Teşkilatı Lokali mevcuttur. Burada Genç Müslümanlar Teşkilatına ait objeler ve fotoğraflar sergilenmektedir.

Saraybosna'nın en önemli yapılarından biri şehrin ikinci kurucusu kabul edilen Bosna Sancak Bey'i Gazi Hüsrev Bey'in kurduğu külliye'dir. Külliye şehrin gelişiminde büyük önem arz etmektedir. Yapımına 1530'da başlanan külliye, 1544'te Gazi Hüsrev Bey'in ölümünün ardından mütevelliler tarafından devam ettirilmiş ve yeni yapıların imaret bünyesine katılmasıyla tamamlanmıştır (Eyice 1996: 454-455). Gazi Hüsrev Bey'in Türbesi, Gazi Hüsrev Bey Camii'nin sol tarafında bulunmaktadır. Türbenin hemen yanında bulunan diğer türbe ise Hüsrev Bey'in kethüdası ve vakfın ilk mütevellisi olan Murat Bey Tardic'e aittir. Gazi Hüsrev Bey Cami, geniş avlusu, dikkat çeken şadırvanı, girişte sağ tarafta bulunan küçük bir mezarlığı, sol tarafındaki abdesthanesi ve bahçesindeki ağaçları ile son derece huzur verici bir yapıdır. Camide, Gazi Hüsrev Bey adına hatim indirme ve dua okuma geleneğinin dört yüz yıldır devam ettirildiğini duymak insanın ruhuna işlemektedir. Caminin hemen

karşısında ayrı bir avlulu bölüm bulunmaktadır. Avlunun içerisine girdiğimizde hemen karşıda Gazi Hüsrev Bey Medresesini, sağ tarafta Gazi Hüsrev Bey Hankâh'ını ve sol tarafta da Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesini ve Gazi Hüsrev Bey Müzesini görmemiz mümkündür. 1537'den sonra yapıldığı düşünülen Gazi Hüsrev Bey Hamamı da mevcuttur. Bu yapı günümüzde konser, sergi gibi sanatsal faaliyetler için kullanılmaktadır. Ziyaret ettiğimiz bir diğer yer ise Gazi Hüsrev Bey Arastası ve Saraybosna Saat Kulesi idi. Arasta hâlâ ticaret ve turizm merkezi durumundadır. Yapının içerisinde bijuteri gibi çok sayıda dükkân mevcut olup, buraya yoğun bir ilgi vardır. Gazi Hüsrev Bey Arastasına girdiğimizde, İzmir'deki Kızlarağası Hanı'na girmiş gibi hissettim. İçerisinde mevcut olan dükkânların tasarımı ve sattıkları ürünler neredeyse aynıdır. Her iki yapı da yoğun ilgi görmektedir.

Balkan gezimiz sırasında neredeyse gittiğimiz her ülkede dikkatimizi cezbeden bir konu oldu. Balkan coğrafyasında genel olarak "su içmeye" ilişkin bir gelenek mevcuttur. Gezilen yerlerdeki çeşmelerden su içenlerin tekrar bu topraklara geleceğine yönelik güçlü bir inanç hâkimdir. Neredeyse gittiğimiz her yerde bunu görebilmeniz mümkündür. Hatta Gazi Hüsrev Bey Camii'nin hemen dış duvarında iki gözlü bir çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmenin sağ tarafından su içilirse Bosnalı biri ile evlenip, bu topraklara yerleşileceğine, sol tarafından içilirse de evlilik dışında herhangi bir sebeple tekrar bu topraklara döneceğine inanılırdı. Bu durum bir efsane olsa bile, Balkan coğrafyasına olan ilgim, bulduğum her çeşmeden su içmeme sebep oldu. Önemli olan istediğiniz şeye ne kadar inanıyor olduğunuzdur!



Şekil VI. Gazi Hüsrev Bey Camii'nin Dış Duvarında Bulunan Çeşme (20 Mayıs 2023)

Saraybosna'da Eski Ortodoks Kilisesi ve müzesi, İsa'nın Kalbi Katedrali, Saraybosna Gülleri, Sönmeyen Ateş Anıtı gibi daha pek çok yeri ziyaret ettik. Şehri gezerken dikkatimizi çeken bir diğer nokta ise birçok yapının üzerinde savaş yıllarından kalma kurşun izleri oldu. Bunları gördükçe içimiz acısa da Bosna halkı yapılan zulmün unutulmaması için bu izleri olduğu gibi korumaya devam ediyor.

Saraybosna'yı gezerken şehrin meşhur yiyeceklerini tatma imkânı bulduk. Öğle yemeğimizde Boşnak böreği, akşam yemeğimizde ise yarım pide içerisinde sunulan Cevapi'nin tadına bakma şansımız oldu. Damağımızı şenlendiren bu lezzetleri herkesin tatmasını şiddetle tavsiye etmekteyim.

Gezinin ilk gününü Saraybosna'da konaklayarak bitirdik. Ertesi gün ise rotamız Travnik, Konjic, Jablanica, Mostar, Poçitel, Blagay, Stolaç ve Trebinje şeklinde devam etti. Ancak zamanın kısıtlı olmasından dolayı her şehri Saraybosna'da gezdiğimiz kadar detaylı görme şansımız olmadı. Bundan mütevellit gezdiğimiz şehirlerde dikkatimizi cezbeden yerlere değinmekle yetineceğiz.

Atlılar anlamına gelen Konjic, Bosna-Hersek’in Hersek Neretva Kantonunda bulunan bir şehirdir. Şehir dağlık ve ormanlık bir alanda kurulmuştur. Fatih Sultan Mehmet’in “Yeşil denizi yüzmek isteyen Balkanlara gelsin” şeklinde zikrettiği sözü Konjic ve Jablanica’da iliklerinize kadar yaşayabiliyorsunuz. Konjic Köprüsü, Neretva Nehri ve Jablanica Gölü heyecan-engiz bir görünüme sahiptir.



Şekil VII. Konjic Köprüsü (21 Mayıs 2023)



Şekil VIII. Konjic Köprüsü’nden Neretvaya Bakış (21 Mayıs 2023)

Konjic’ten yola devam ederek Bosna-Hersek’in ortasında, Saraybosna-Mostar ve Mostar-Banja Luka otoyolu üzerinde yer alan Jablanica’ya geldik. Bu şehir de Neretva Kantonu’nun bir parçasıdır. Burada Neretva Nehri’nden beslenen Jablanica Gölü bulunmaktadır. Son derece huzur verici, yeşille tamamen bütünleşmiş muazzam bir görünüme sahiptir. Jablanica Gölü, önemli turistik yerlerden birisidir.

Jablanica, Neretva Nehri kıyısında kurulmuş bir şehir olduğu için karşı tarafla bağlantı ancak demiryolu köprüsü ile sağlanabiliyordu; çünkü Neretva Nehri dağlık araziden akan ve hızlı akmasından kaynaklı geçit vermeyen bir nehirdi. 1943 yılında Neretva Savunması esnasında Josip Broz Tito’nun önderliğinde bir grup partizan, erzak ve mühimmat dolu olan Alman Nazilerine ait treni, köprüden geçerken havaya uçurmuştu (Uka 2020: 319-320). Hâlâ yıkık köprü ve köprünün karşı tarafında duran tren şehrin en ilgi çeken yerlerinden birisidir. Yıkık köprünün ilerisinde ise o günün anısına kurulan Tito Müzesi, park ve anıt mevcuttur.



Şekil IX. Jablanica Gölü'nün Yeşil İle Bütünleşmesi (21 Mayıs 2023)



Şekil X. Jablanica Yıkık Neretva Köprüsü (21 Mayıs 2023)

Bosna-Hersek gezisinde Saraybosna'dan sonra en çok tesirinde kaldığım yer, âşıklar şehri Mostar oldu. Mostar'da öncelikle Mostar çarşısını, Koski Mehmet Paşa Camii'ni ve Eğri Köprü'yü ziyaret ettik. Ardından hayranlıkla izlediğimiz Mostar Köprüsü'ne geldik. Tam köprünün olduğu yerdeyken yağmur yağmaya başlayınca, köprünün hemen yanındaki bir kafede oturduk. Yağmur ve kahve eşliğinde eşsiz güzellikteki Mostar Köprüsü'nü izledik. Mostar Köprüsü'nün arkasındaki dağın tepesinde devasa büyüklükte bir haç dikkat çekmektedir. Bununla ilgili rehberimizin anlattığı efsaneleşen bir olaydan kısaca bahsetmek istiyorum.

“Bosna Savaşı esnasında Mostar'da Aliya İzzetbegoviç, Hırvat komutanla görüşmüştür. Görüşme esnasında Hırvat komutan dağın tepesindeki haçı işaret ederek; ‘Bak, biz haçı nasıl diktik. Şimdi sizin hilâlden daha yukarıda bir haçımız var. Bunu kaldırmaya gücünüz yeter mi?’ diye manalı bir soru yönelmiştir. Aliya ise gülümseyerek ‘hele bir gün geceye dönsün’ şeklinde bir cevapta bulunmuştur. Akşam karanlığı iyice bastırdıktan sonra Aliya, Hırvat komutanı dışarıya davet etmiş ve şahadet parmağını göğe kaldırmak suretiyle tüyleri diken diken eden, tarihe not düşülecek malum cevabı vermiştir; ‘Sayın komutan, şimdi siz de bir semaya bakıveriniz! Şu hilâli ve yıldızı görüyor musunuz? Sizin onları yok etmeye gücünüz yeter mi? Ne kadar yükseklerle haç dikseniz de onu geçemezsiniz ve asla onu oradan indiremezsiniz. Onlar semada olduğu müddetçe biz de inşallah varlığımızı devam ettireceğiz.’” (Özdemir 2014: 159-160).



Şekil XI. Mostar Köprüsü ve Metinde Sözü Edilen Dağın Tepesindeki Haç (21 Mayıs 2023)

Gezide en çok ilgimi çeken yerlerden biri de her mevsim yeşilin hâkim olduğu Blagaj'daki Blagaj Tekkesi idi. Tekkenin bulunduğu mevki sanki cennetten bir köşe idi. 1520'de dervişler tarafından Buna Nehri'nin kaynağına kurulan bu tekke, Sarı Saltuk ile ilişkilendirilmiş¹ ve Bosnalılar tarafından millî anıt kabul edilmiştir. Dağa sırtını dayamış ve Buna Nehri boyunca kurulmuş olan bu olağanüstü yapının bulunduğu alanda tevhidhane, aşhane, derviş odaları, misafirhane, Ali Paşa Türbesi, makam odası, hamam ve sonradan eklenen restoran bulunmaktadır. Doğasıyla insana huzur veren bu uhrevi dergâh, Alperenler Tekkesi ismiyle de anılmaktadır. Tekkeye giden yol "hû" yazan tabelalar ile donatılmıştır. Günümüzde Nakşibendi dervişlerinin toplandığı bu dergâh, Eski Yugoslavya Döneminde kapatılmışsa da Bosna-Hersek'in bağımsızlığıyla tekrar açılmıştır.



Şekil XII. Blagaj (Alperenler) Tekkesi (21 Mayıs 2023)

¹ Sarı Saltuk ile ilişkilendirilen tekkeler için bkz. (Kiel, 2009: 147-150).

Karadağ

Bosna-Hersek'e yapılan ziyaret Karadağ'a geçmemizle son buldu. Ancak gönlüm de aklım da hâlâ Bosna-Hersek topraklarındadır. Karadağ'da Podgorica, Budva ve Kotor şehirlerini ziyaret ettik. Karadağ'ın incisi olarak bilinen Aziz Stefan Adası'nı izleme imkânı bulduk. Gerçekten göz kamaştırıcı bir manzara idi. Ada, Karadağ Adriyatik kıyı şeridinin orta kısmında bulunmaktadır ve iki kilometrelik bir kıyı şeridine sahiptir. Konum olarak da Budva şehrinin güney kesiminde yer almaktadır. Budva ise Adriyatik kıyısında, Karadağ'ın Miami'si olarak anılan ve Karadağ'ın turizm merkezi olan bir şehirdir. Şehirde Budva kalesi, Aziz Ivan Kilisesi, Santa Maria Kilisesi gibi görülmeye değer yerler bulunmaktadır.

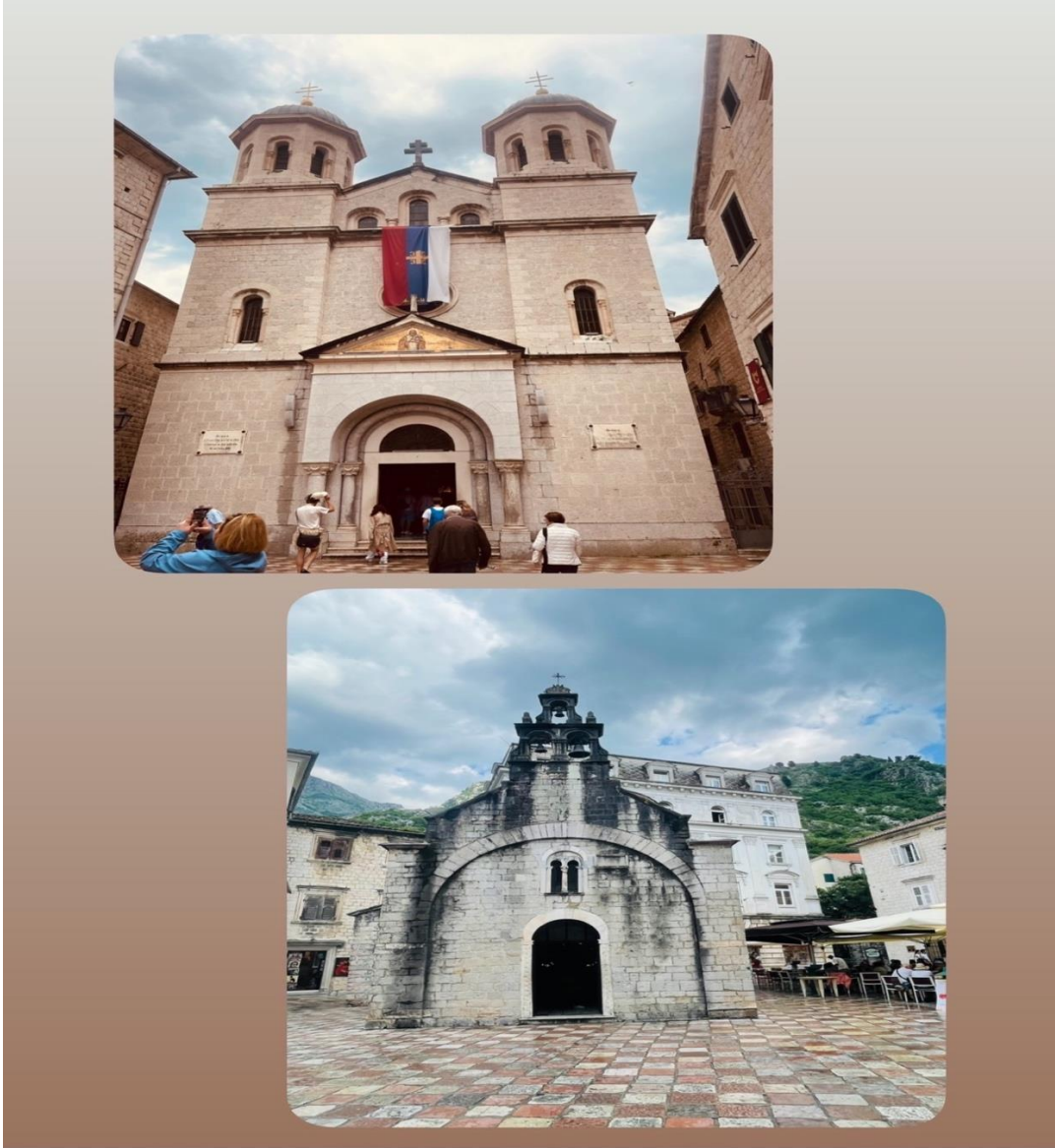


Şekil XIII. Aziz Stefan Adası (22 Mayıs 2023)



Şekil XIV. Budva'dan Bir Kare (22 Mayıs 2023)

Karadağ gezimiz sırasında Tivat'ta vapura binip, manzarayı izleme imkânı bulduk. Normalde vapur sırası oldukça kalabalık oluyormuş. Ancak biz bu konuda ziyadesiyle şanslı günümüzdeydik. Hiç sıra beklemeden seyahat ettiğimiz otobüsle birlikte vapura binebildik. Ardından seyahat boyunca vapurun keyfini çıkarttık. Karadağ'da küçük bir sahil beldesi olan Kotor ise Lovcen Dağı ile Adriyatik Denizi'nin şehri kucakladığı bölgede, Adriyatik Denizi'nin en girintili kısımlarından biri olan Boka Körfezi'nin sonunda yer alan, son derece muazzam bir yerdi. Eski Kotor, tarihi dokunun, kültür ve geleneğin korunduğu Kotor'un en ünlü kesimidir. Burada Orta Çağ mimarisine ait çok sayıda eser görmek mümkündür. En dikkat çekici olan ise kasabayı çevreleyen şehir duvarları idi. Kotor'da Aziz Nicholas Denizciler Kilisesi, Gregorina Sarayı, Aziz Lucas Kilisesi gibi pek çok eseri görme şansımız oldu.



Şekil XV. Üstteki Fotoğraf; Aziz Nicholas Denizciler Kilisesi, Alttaki Fotoğraf; Aziz Lucas Kilisesi (22 Mayıs 2023)

Karadağ'da Müslüman kesimin az sayıda olması nedeniyle yemek konusunda daha hassas davranmamız gerekiyordu. Öğlen yemeğimizi Kotor'da pizza ile geçştirdikten sonra akşam yemeğimizi Bar Şehrinde Selimiye Camii ve İslam Kültür Merkezi içerisinde yer alan restoranda yedik. Ardından dinlenmek için otelin yolunu tuttuk.

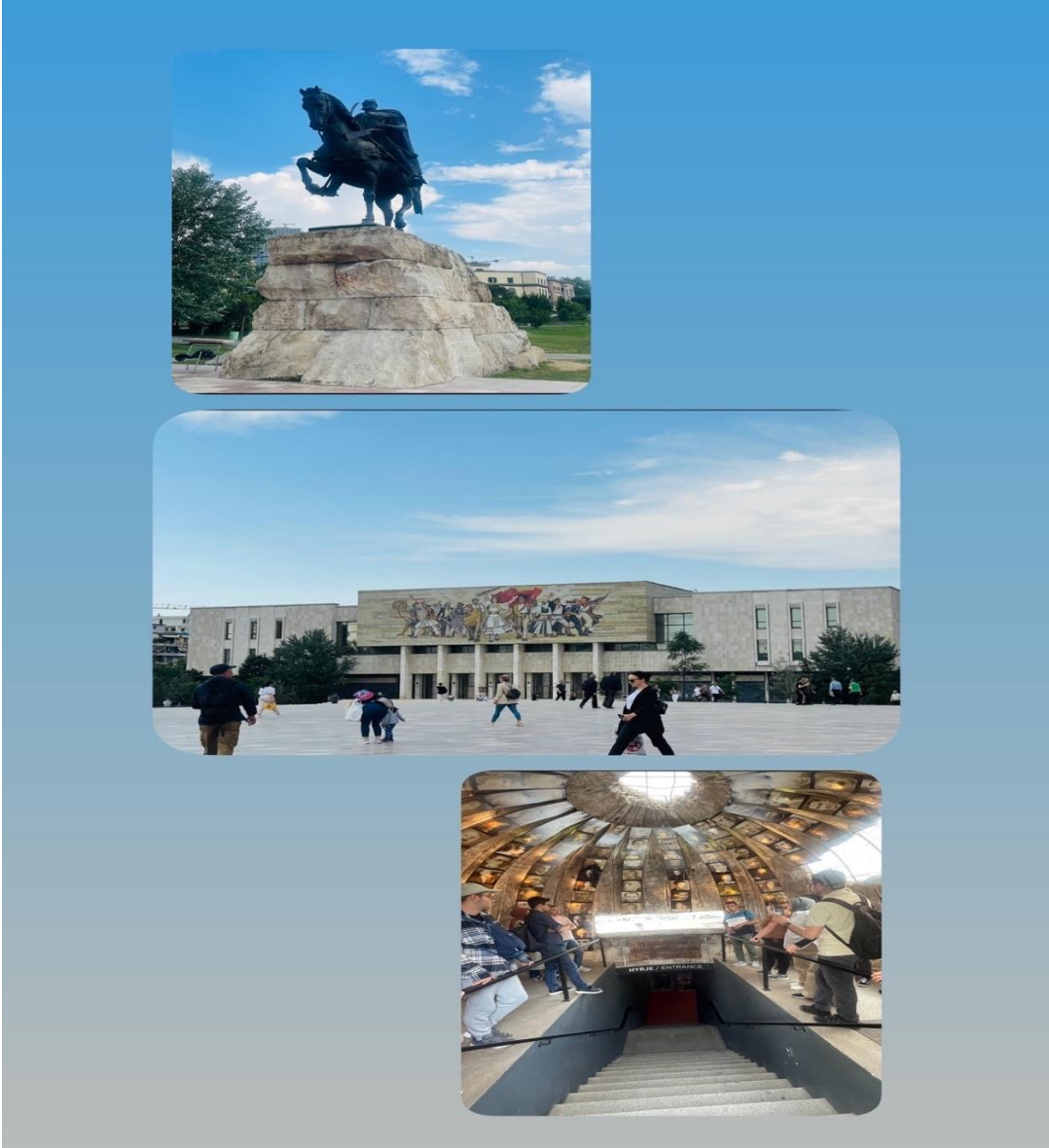
Arnavutluk

Karadağ'daki gezimizin ardından sıra Arnavutluk'a gelmişti. Balkanlarda coğrafi olarak küçük olmasına rağmen stratejik bakımdan önem arz eden Arnavutluk'un Elbasan, Tiran ve İşkodra şehirlerini ziyaret ettik. Ancak Arnavutluk'u gezerken diğer ülkelere nazaran biraz sıkıldık. Bunun en büyük sebebi Arnavutluk'a kadar hep yeşilin ve mavinin içinde bulunurken, Arnavutluk'ta daha çok bina kentin bizi karşılamasıydı. Tiran'da Hacı Ethem Bey Camii'ni ziyaret ettik. Cami, İskender Bey Meydanı'nda, belediye binasının yanında bulunmaktadır. Hacı Ethem Bey tarafından yaptırılan cami, Tiran'da Osmanlı döneminden günümüze kadar bozulmadan gelebilen tek eserdir. Caminin hemen yanında Tiran Saat Kulesi bulunmaktadır. Şekil XVI'da tamamen çıkmasa da saat kulesinin baş kısmını görmek mümkündür.



Şekil XVI. Hacı Ethem Bey Camii ve Sol Tarafında Tiran Saat Kulesi (23 Mayıs 2023)

Tiran'ın ana merkezinde Arnavutluk'un ulusal kahramanı olan İskender Bey'in adını taşıyan İskender Bey Meydanı vardır. Meydanda İskender Bey'in anıtı bulunmaktadır. Anıttan sonra en ilgi çeken yapılardan biri de Ulusal Tarih Müzesi idi. Bunun dışında ziyaret ettiğimiz Diriliş Katedrali oldukça görkemli bir yapıydı. Katedral 2012 yılında açılmış ve Balkanlar'ın dördüncü büyük Ortodoks kilisesiydi. Ayrıca Tiran'da yer alan Piramit son derece dikkat çekici bir binaydı. Bu binanın yapılış amacı Arnavut lider Enver Hoca için anıt mezar ve müze oluşturmaktı. Piramidin tasarımını, Enver Hoca'nın kızı Mimar Pranvera Hoca, damadı Klement Kolaneci, Pirro Vaso ve Vladimir Bregu yapmıştır. Bu yapı, 1988 yılında Enver Hoca Müzesi olarak açılmıştır. Şunu belirtmeliyim ki Tiran'da gezerken beni en çok etkileyen sığınaklar olmuştu. Bu sığınaklar Enver Hoca döneminden kalma yapılarıdır ve inşa edilmesi için haddinden fazla para harcanmıştır. Üstelik sığınak sayıları da oldukça fazladır. Komünist dönemde halk baskı altında tutulmuş, fakir bırakılmış ve hallerine şükretmeleri için köle olarak satılan insanlar ya da Afrika'daki aç kalan halk izletilmiştir. Böylece durumlarından şikâyet etmeleri önlenmeye çalışılmıştır. Rehberimiz Uka Bey'in hiç usanmadan yaptığı bilgilendirmeler bizi fazlasıyla tatmin ediyordu fakat bu tarz olayları işittikçe gerçekten hüzünleniyorduk. Özellikle sığınakın içerisindeyken meydana gelen üzücü olayları dinlediğimizde, şahsen o anı yaşıyor gibi hissediyordum. Anlatımlarıyla bu hissiyatı tatmamızı sağlayan Sayın Uka'ya tekrar teşekkürlerimi sunmak isterim.



Şekil XVII. Üstteki Fotoğraf; İskender Bey Anıtı, Ortadaki Fotoğraf; Ulusal Tarih Müzesi ve Alttaki Fotoğraf; Sığınak (23 Mayıs 2023)

Kuzey Makedonya

Arnavutluk'taki ziyaretimizin ardından Kuzey Makedonya'ya doğru yola çıktık. Programın yoğun olmasından dolayı geceyi Arnavutluk'ta geçiremedik. Ohri Gölü kenarında bulunan Struga şehrinde geceledik. Sabah olduğunda otelde yapılan kahvaltının ardından Ohri'yi gezmeye başladık. Şehir, Ohri Gölü'nün kenarında yer almaktadır. Buraya göl demeye insanın gönlü el vermiyor. Neredeyse deniz gibi uçsuz bucaksız bir görüntüye sahiptir. Bu manzaranın keyfini çıkartabilmek adına öncelikle Ohri Gölü'nde bir tekne turu yapıldı. Tur esnasında izlediğimiz manzara tabloya konu olabilecek güzellikteydi. Ohri evlerinin Safranbolu evlerine benzer bir yapısı vardı. Gölün kıyısında var olan bir şehir olmasından mütevellit turizm potansiyeli bulunmaktadır. Ohri incisi son derece meşhurdu. Çarşıyı gezerken inci satan bir dükkâna girdik. Buradaki esnaf gelen müşteriler için çay ve elma ikramında bulunuyordu. Ayrıca Türkçe konuşuyorlardı. Haliyle gezi katılımcılarının neredeyse birçoğu inci ya da diğer değerli eşyalara yoğun ilgi gösterdi ve hediyelik takılar satın aldılar. Dükkân sahibi belli bir oranda indirim de yaptı. Çarşıda gezinirken Manisa'dan Ohri'ye gelip, kafe işleten birinin dükkânında soluklandık. Haliyle bu nadide şehir üzerine güzel bir muhabbet gelişti. Ardından Pir Mehmet Hayâti Hz. Halveti Dergâhı ve Türbesi'ni ziyaret ettik. Türbeye ilk girdiğimizde sağ tarafında küçük bir mezarlık bulunmaktadır. Türbe ise mezarlığın hemen karşısındaki binanın içerisindeydi. Mezarlığın bitişiğinde ise Zeynel Abidin Paşa Camii vardı. 2012 yılında

TİKA tarafından çevre düzenlemesi yapılmıştı. Ohri'nin tamamı rüya gibi bir şehirdi fakat beni en çok heyecandıran kısmı "Kâğıt Müzesi" idi. İlk defa kâğıdın sıfırdan yapımını izleyecektim. Normalde ziyaretçilere kâğıt yapımı için izin verilmiyor fakat rehberimiz Uka Bey'in hatırını kırmamışlardı. Hepimizin kâğıt yapması mümkün değildi. Bundan mütevellit hem işi bildiği hem de hepimizin izlemesine olanak sağlayacağı için rehberimiz bizzat sıfırdan eski usullerle kâğıt yaptı ve biz her anına şahit olabildik. Böylesi bir fırsatı yakalayabilmiş olmak son derece heyecan-engiz bir durumdu. Ardından rehberimiz şekil XVIII'de yer alan Johannes Gutenberg Matbaasının nasıl çalıştığını da gösterdi ve örnek bir baskı yaptı. Hepimiz için son derece bilgilendirici ve keyifli bir deneyim oldu. Ohri'den Kalkandelen'e geçtik. Burada ilk olarak Harabati Baba Tekke'sini ziyaret ettik. Kalkandelen'in güneybatısında bulunan bu tekke bölgenin İslamlaşmasında önemli bir etkiye sahiptir. Tekke 1538 yılında Sersem Ali Baba ya da Server Ali Baba ismiyle bilinen bir Osmanlı Bektaşî Dervîşi tarafından kurulduğu için burası Sersem Ali Baba Dergâhı olarak da bilinmektedir (Uka 2020: 125). Tekkenin bekçisi bizlere burasıyla ilgili bilgi verdi. Türkçeyi çok hoş bir şive ile telaffuz ediyordu. Ardından dergâhın dedesini ziyaret edip, bir süre muhabbet ettik. Bizlerin Türkiye'den geldiğini duyunca ziyadesiyle mutlu olduğunu belirtti.

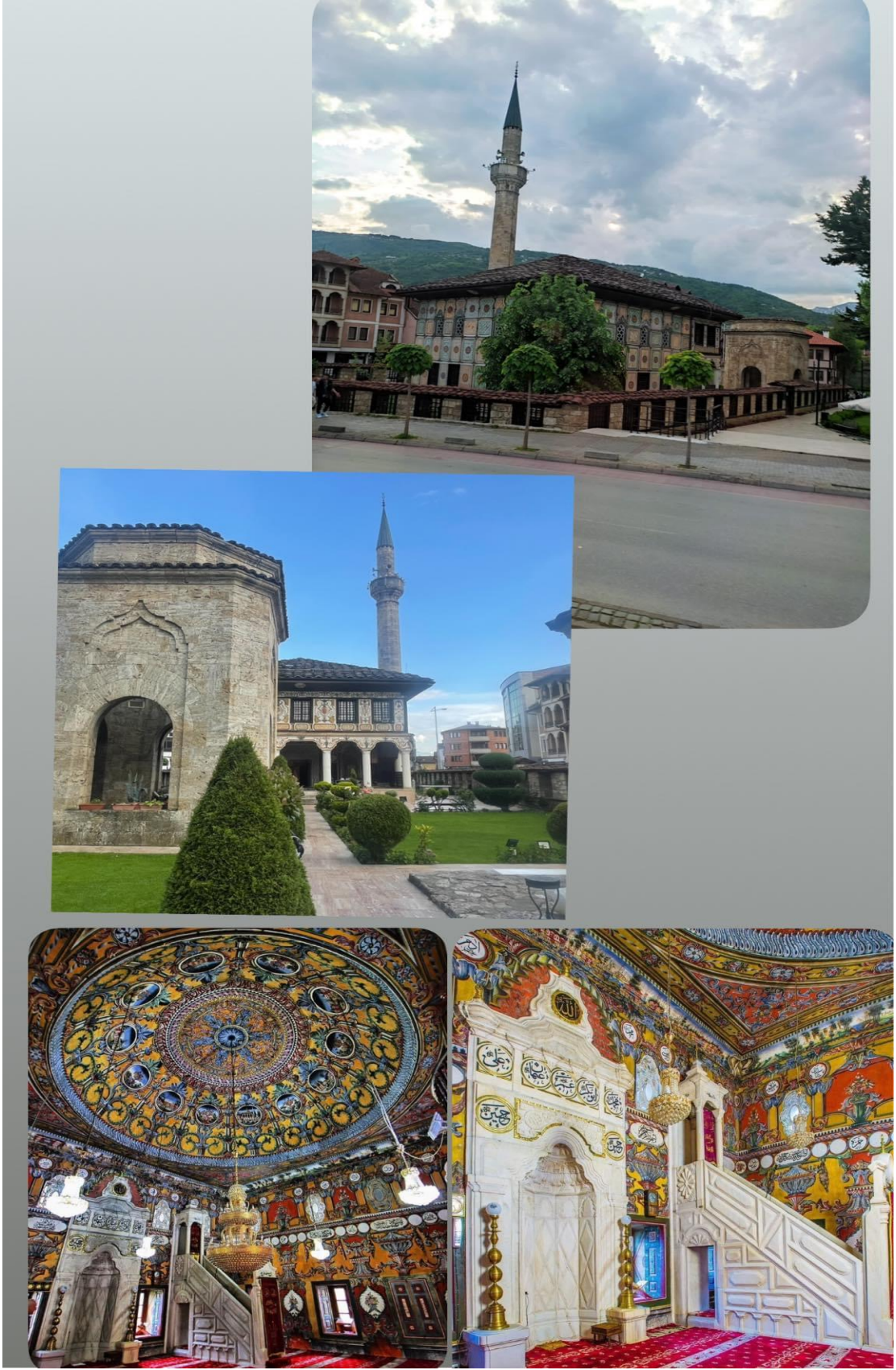


Şekil XVIII. Kâğıt Müzesi ve Johannes Gutenberg Matbaasının Replikası (24 Mayıs 2023)



Şekil XIX. Pir Mehmet Hayâti Hz. Halveti Dergâhı ve Türbesi (24 Mayıs 2023)

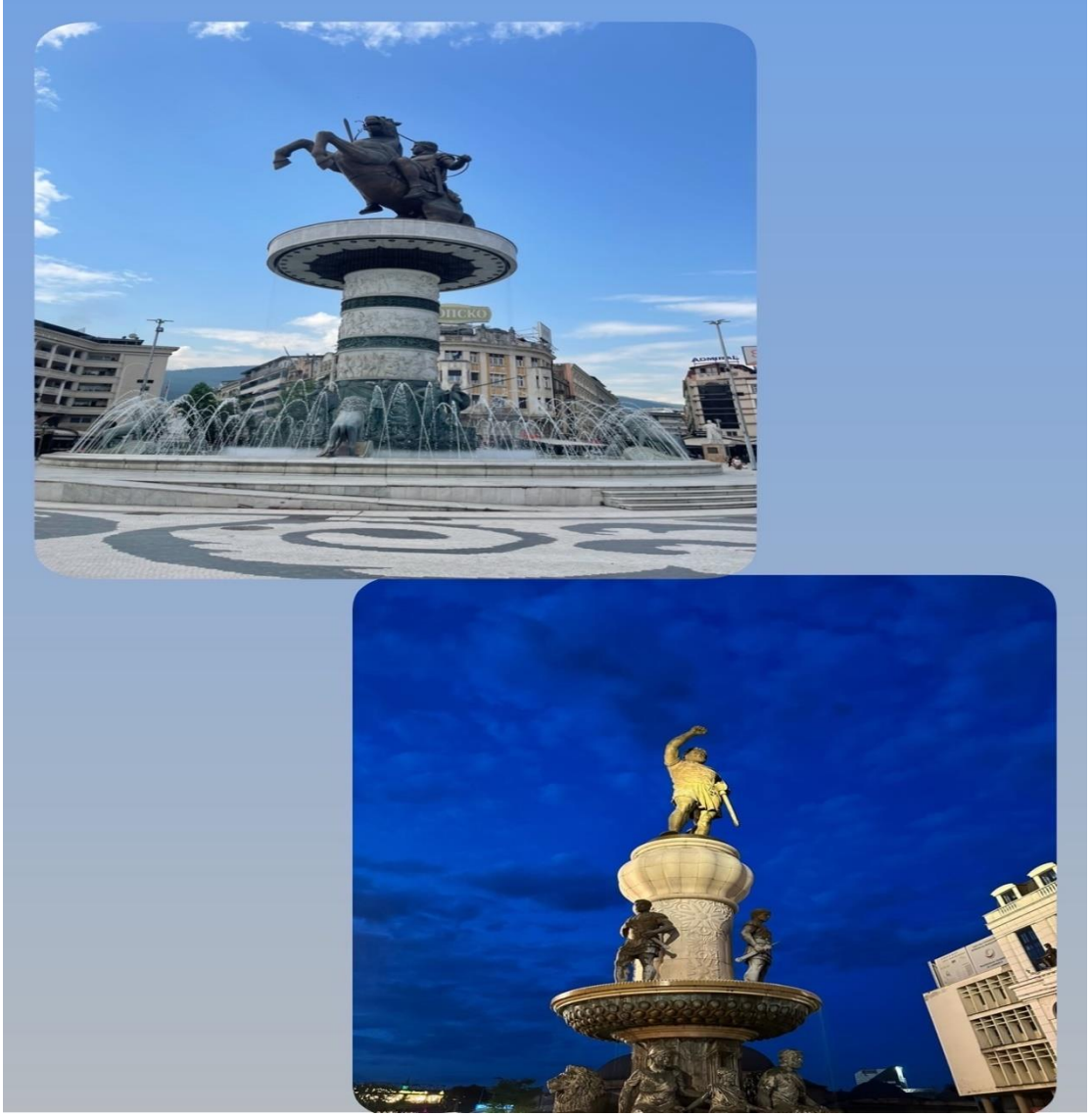
Harabati Baba Tekkesini ziyaretimizden sonra Alaca Camii'ne gittik. Bu camiye görünce gözlerimize inanamadık. Adeta karşımızda bir sanat eseri duruyordu. İsminin Alaca olması tesadüf değildir. Bu camiye iki kız kardeş yaptırmıştır. Kadının elinin değdiği her şey güzelleşir diye boşuna denmemiş olsa gerek. Sahip oldukları ince zevki camide görmek mümkündür. Dikdörtgen şeklindeki caminin içi de dışı da rengarenk kalem işleriyle süslenmiştir. Süslemeler öylesine göz alıcıydı ki insanın baktıkça bakası geliyordu. Rengarenk süslemeler için otuz bin yumurta kullanıldığına dair rivayetler de mevcutmuş.



Şekil XX. Kalkandelen'deki Alaca Cami (24 Mayıs 2023)

Kalkandelen'deki ziyaretlerimizin ardından Üsküp'e doğru yola çıktık. Geldiğimizde gün bitmişti fakat Üsküp manzarasını akşam da görmek istediğimiz için kısa bir gezintiye çıktık. Üsküp'ün akşamı gerçekten bir başka güzel oluyormuş. Bir süre sonra herkes oteline dönüp, istirahate çekildi çünkü ertesi gün dolu dolu bir Üsküp gezisi bizleri bekliyordu. Sabah olunca otelde kahvaltı yapıp, Üsküp turumuza başladık. Kuzey Makedonya'nın başkenti ve en büyük şehri olan Üsküp'te ilk dikkatimizi çeken durum neredeyse pek çok kişinin Türkçe bilmesiydi. Vardar Nehri'nin iki yakasına kurulan Üsküp'ün doğusunda Müslümanlar, batısında ise Hristiyanlar yaşamaktadır. Öyle ki Avrupa Birliği'nin gönderdiği paralar Hristiyan aziz heykellerinin yapımına harcanmıştır. Bu şekilde Üsküp'teki Osmanlı dokusu silinmeye çalışılmıştır. Meydanda gezerken her yerde kocaman heykellerle karşılaşmanız mümkündür. Her ne kadar Osmanlı esintisi yok edilmeye çalışılmışsa da yapılan bu büyük eserler buldukları yere aitmiş gibi durmuyorlardı. Bundan mütevellit isteseler de şehrin ruhunu yok edememişlerdi. Üsküp'te, Mostar'daki gibi dağın tepesine devasa büyüklükte bir haç dikilmiştir. Köprü'nün bir tarafına bakıldığında Osmanlı izi yok edilmeye çalışılmışsa da, diğer tarafına bakıldığında hâlâ buram buram Osmanlı kokuyordu. Özellikle Türk Çarşısı ya da diğer ismiyle Eski Üsküp Çarşısı, İzmir'deki Kemeraltı Çarşısına çok benzemektedir. Kuruluş mantığı aynı olduğu için benzemeleri çok doğaldır. Bu çarşıda gezerken Osmanlı döneminden kalma dükkânlar, atölyeler, camiler, geleneksel restoranlar, han ve hamamlar şehrin bozulmayan, asıl ruhunu bizlere göstermektedir. Çarşı içerisinde gezerken bir zamanlar TRT 1'de gösterilen "Balkan Ninnisi" dizisindeki Köfteci Süleyman karakterinin işlettiği köfteci dükkânı gözümüze çarptı. Şunu çok rahat söyleyebilirim ki burada gezerken kendimi Türkiye'de gibi hissettim. Yorgunluğumuzu bir kafede çay içerek ve sohbet ederek gidermeye çalıştık. Türk Çarşısına gelmişken esnaf lokantasına uğramamak olmazdı. Akşam yemeğini, çarşıdaki bir esnaf lokantasında, kuru fasulye üstü köfte yiyerek geçirdik. Rahibe Teresa'nın anı evini ziyaret ettik. Makedonya Meydanı'nı Türk Çarşısına bağlayan Taş Köprü'den geçtik. Bu köprüden Vardar Nehri'ne doğru manzarayı izlemek tarif edilemez bir hissiyat. Üstelik buradan geçtikten sonra az ileride akşamları kukla oynatan insanlar gelip hem çocukları eğlendiriyor hem de para kazanıyorlardı. Gerçi kuklacılara çocuklardan daha çok büyükler ilgi gösteriyor gibiydi.

Türk Çarşısı'nın ortasına Gazi İsa Bey tarafından yaptırılan Çifte Hamamı, Kapan Hanı, Sulu Hanı ve Kurşunlu Hanı ziyaret ettik. 1818'de Hatuncuklar Mahallesi'nde Şeyh Mehmet Efendi tarafından kurulan Rufai Tekkesine de gittik. Daha sayamadığım pek çok eseri ziyaret ederek Üsküp gezimizi sonlandırıp, Priştine'ye doğru yola çıktık.



Şekil XXI. II. Filip (Philippos), oğlu Büyük İskender'i selamlıyor.
İskender'in Heykelini Filip'in karşısına gelecek şekilde yapılmıştır. (25 Mayıs 2023)

Gezinin Son Durağı: Kosova

Kosova'nın Priştine şehrinde Sultan Murat Hüdavendigâr Türbesi, Selamlık Binası ve Tarihi Dut Ağacını ziyaret ettik. 1389'da Kosova Muharebesi sonucu şehit olan I. Murat'ın iç organları Kosova Ovası'na gömüldü. Yıldırım Bayezid Han tarafından türbesi yapılmış ve buraya "Meşhed-i Hüdavendigâr" denilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Kosova'da tamamlanan ilk mimari eseri olması bakımından da önem arz etmektedir (Uka 2020: 42). Bizleri türbeden sorumlu olan bir teyzemiz karşıladı. Şiveli Türkçesi ile bize türbeyle ilgili bilgi verdi. Teyzemiz türbedar ailesinin bugünkü fertlerindedir. Bu ailenin evi ise türbenin arka tarafındadır. Türbenin bahçesinde büyük bir dut ağacı bulunmaktadır. Ne zaman dikildiği tam olarak bilinmese de yöre halkı en az dört yüz yıllık olduğunu söylemektedir. Rehberimizin anlattığına göre bu ağaç I. Murat'ın iç organları gömüldüğünde yani yaklaşık yedi yüz yıl önce dikilmiş ve naaşı Bursa'ya defnedildiğinde ise ağaca yıldırım düşerek ikiye ayrılmıştır. Türbenin bahçesinden çıktığımızda hemen karşısında bir bina bulunmaktadır. Buraya Selamlık Binası denilmektedir. II. Abdülhamid döneminde türbeyi ziyarete gelenlerin konaklaması için iki katlı bir bina şeklinde inşa edilmiştir. Günümüzde müze olarak kullanılmaktadır. Binanın içerisinde Osmanlı Devleti'ne ait belgeler, bayraklar, zırhlar vb. eşyalar bulunmaktadır. Selamlık binası içerisinde bir tabelada yazan ve Allah tarafından kabul edilen Sultan Murad'ın duasının bir kısmı şu şekildedir:

"[...] Yâ ilâhi! Bu mü'min askerleri küffâr elinde mağlûb edip helâk eyleme!.. Onlara öyle bir zafer lütfet ki, bütün Müslümanlar bayram eylesin!.. Dilersen o bayram gününde şu Murâd kulun yolunda kurbân olsun!.. Yâ ilâhi! Bunca Müslüman askerinin helâkine beni sebep kılma! Bunlara yardım eyle ve zafer bahşeyle! Bunlar için ben cânımı kurbân ederim; yeter ki tek Sen beni şehidler zümresine kabul eyle!.. Asâkir-i İslâm için teslim-i rûha râzıyım. Tek ki, bu mü'minlerin uğruna benim rûhum fedâ olsun... Beni gâzi kıldın. Sonunda da lütfen ve keremen şehid eyle! Âmîn!"

Priştine'deki gezimizin ardından Prizren'e doğru yola çıktık. Henüz saat çok geç olmadığı için Kosova çarşısında kısa bir tur yapıp, akşam yemeğimizi buradaki bir restoranda yedikten sonra dinlenmek üzere otele gittik. Sabah otelde kahvaltımızı yapıp, Prizren gezimize başladık. Kosova'nın en büyük ikinci şehri olan ve üç tarafı dağlarla çevrili olan bu şehrin huzur veren ve sakin bir yapısı var. Şehrin içinden Ak Drin'in bir kolu olan Bistritsa Nehri geçmektedir. Nehrin kenarında kafeler bulunmaktadır. Burada oturup kahvenizi yudumlarken şehri izlemenin keyfini tarif etmek mümkün değildir. Çarşıda gezerken Kosova Kadın Kollarının yapmış olduğu bir kermese denk geldik. Kosovalı kadınların yapmış olduğu çeşitli lezzetleri tatma imkânımız oldu. Denediğimiz her lezzet harikulade idi. Kosovalı kadınların nezaketi, sıcakkanlılığı ve hoş sohbetleri bizleri son derece keyiflendirdi. Ayrıca aralarındaki muntazam organizasyon kabiliyeti dikkatimizden kaçmadı.



Şekil XXII. Priştine Sultan Murad Hüdevendigâr Türbesi (25 Mayıs 2023)

Erkekler Cuma vakti geldiğinde çarşıdaki Sinan Paşa Camii'nde namazlarını eda ettiler. Namaz sonrası çarşıda dolaşmaya başladık. Çarşı meydanında şadırvan bulunduğu için buraya Şadırvan Meydanı ismi verilmiştir. Çeşmeden hareketle meydan ve meydana bağlanan sokak kolları belirlenmiştir. Rehberimiz çarşıyla ilgili dikkat çekici bilgiler de anlatıyordu. Mesela Kosovalı erkekler kismetlerini bulmak için çarşı meydanında korz yani volta atarlarmış. Bu şekilde evlenecekleri kızlarla tanışma imkânı bulurlarmış. Ayrıca daha önce bahsettiğim "çeşmeden su içme" efsanesi Kosova'da da bilinmekte ve inanılmaktadır. Her ne kadar efsanevi bir söylem olsa da insan bu topraklara tekrar gelebilmek umuduyla çeşmelerden su içmeye meylediyor.

Prizren sokaklarında gezinirken Sırp Ortodoks Kilisesi'ni ve Katolik Kilisesi'ni de ziyaret ettik. Sinan Paşa Camii, Ortodoks Kilisesi ve Katolik Kilisesi arasında neredeyse otuzar metre mesafe vardır. Balkanların çok dinli yapısını bu kareyi fotoğrafladığımızda somut olarak görmüş oluyoruz. Nehrin yanında bulunan Halveti Tekkesi'ni ziyaret ettik. Bu tekke Şeyh Pir Osman Baba tarafından 1712 yılında kurulmuştur. Hâlâ eski haliyle korunabilen bir yapıdır. Bahçesine girdiğimizde dergâh binası ile semahane bölümü arasında bir şadırvan bulunmaktadır. Rehberimiz, bu suyun özellikle Kırpınar'dan getirilmiş olduğunu söyledi. Elbette buradan da hepimiz suyumuzu içtikten ve rehberimizin anlatımını dinledikten sonra Prizren Taş Köprü'ye doğru yürümeye başladık. Taş Köprü ya da Ali Bey Köprüsü olarak bilinen köprünün Yemen Fatihî Koca Sinan Paşa'nın babası Ali Bey tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. 1979'da sel felaketi yüzünden yıkılan köprü, 1982 yılında aslına uygun bir şekilde tamir edilmiştir.

Prizren şehir turumuz sırasında Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka Bey, nezaket gösterip gezi ekibiyle buluştu. Balkanlara dair gerçekleştirilen bu sohbet hepimiz için çok kıymetli idi. Kendisine göstermiş olduğu nezaketten dolayı teşekkür ediyoruz. Ardından Yunus Emre Enstitüsüne gittik. Enstitünün hedeflerine ilişkin kısa bir anlatımda bulundular ve enstitüyü gezdirdiler. Ardından çay ikramı eşliğinde müzik dinletisi yapıldı. Unutulmaz bir müzik ziyafeti ile ruhumuz dinlendi. Yunus Emre Enstitüsündeyken yağmur bastırıldığı için bir müddet daha burada kalmayı tercih ettik. Yağmurun azalmasıyla birlikte akşam yemeğimizi yiyeceğimiz restorana geçtik ve lezzetli lahmacunlar yedik. Yemekten sonra havaalanına doğru yola çıktık. Gitme vakti yaklaşınca hepimizin içine sanki bir sızı düştü. Ayrılmak istemesek de tekrar bu toprakları ziyaret edebilme umudu ile ülkemize dönmek üzere tekrar Priştine'ye doğru yola çıktık. Priştine Havaalanından uçakla İstanbul'a dönüş yaptık.



Şekil XXIII. Prizren (26 Mayıs 2023)



Şekil XXIV. Kosova Bölgesel Kalkınma Bakanı Fikrim Damka (26 Mayıs 2023)



Şekil XXV. Prizren'de sırasıyla Sinan Paşa Camii, Sırp Ortodoks Kilisesi ve Katolik Kilisesi (26 Mayıs 2023)

Değerlendirme

Roma, Bizans, Osmanlı İmparatorluğu ve Avusturya-Macaristan gibi köklü medeniyetlere ev sahipliği yapan Balkanlar ve Balkan coğrafyası geçmişten günümüze önemini sürdürmeye devam etmektedir. Doğal ve tarihi zenginliği ile kendine hayran bırakan ve bir kültür mozağini oluşturan Balkanları gezen herkes kendinden bir parça bulabilir. Şahsen hem Balkanları akademik olarak çalıştığım hem de ruhen kendimi yakın hissettiğim topraklar olması hasebiyle Balkan gezisi benim için ayrı bir önem arz etmektedir. Gezi rotamız içerisinde yer alan beş ülkeyi gezmenin, neredeyse 200’e yakın eseri görmenin ve insanlarıyla aramızda duygusal bir bağ kurmanın mutluluğu ile ülkemize dönmüş bulunmaktayız. Balkanları gezerken hâlâ Osmanlı döneminin izlerini görmek ve o havayı teneffüs etmek mümkündür; çünkü her şehrin kendine ait bir ruhu bulunmaktadır. İnsanlar şehirleri oluşturan yapıları inşa ederken içerisinde bulunduğu kültürden bağımsız hareket edemez. Haliyle sahip oldukları kültürel öğelerini ve ruhi kıymetlerini şehrin fiziki görüntüsünde ete kemiğe büründürmektedirler. Öyleyse şehirlere sadece taş ve toprak yığını olarak bakılmamalı, canlı varlıklar olarak kabul edilmelidir. Canlı olan bir şeyin de ruhunun olması mümkündür. İşte o topraklarda gezerken şehrin ruhu ile hemhal olabilirsiniz.

Böylesi anlamlı bir geziye gitme imkânı tanıyan BALGENÇ, Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğüne teşekkürü borç biliriz. Ayrıca gezi boyunca tüm kahrımızı çeken, gezi sırasındaki koordinasyonu sağlayan ve hiç usanmadan adım attığımız her yeri detaylı bir şekilde anlatan kıymetli rehberimiz Eldar UKA Bey’e ve BALGENÇ Platformunun kurucusu Erdem EREN Bey’e ayrıca şükranlarımızı sunarız.

Kaynakça

- Eyice, Semavi (1996). “Gazi Hüsrev Bey Külliyesi”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)* (C. 13). İstanbul. s. 454-458.
- Imamović, Mustafa (2018). *Boşnakların Tarihi*, Çev. Hüseyin Gül, Cenita Özgüner. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Jelavich, Barbara (2016). *Balkan Tarihi 18. ve 19. Yüzyıllar*, (C. 1). İstanbul: Küre Yayınları.
- Karpat, Kemal H (1992). “Balkanlar”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* (C. 5). İstanbul. s. 25-32.
- Kiel, Machiel (2009). “Sarı Saltuk”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)* (C. 36). İstanbul. s. 147-150.
- Özdemir, Mehmet Nadir (2014). “Balkan Gezisinden Notlar”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (C. 1, S. 1). Zonguldak. s. 157-168.
- Uka, Eldar (2020). *Bir Medeniyet İzinde: Balkanlar*. Üsküp: Bera Yayınları.
- (URL 1) <https://gezigunluklerimiz.com/saraybosna-gezi-rehberi/> (Erişim Tarihi: 12.06.2023).